

Maailman syötävyys ja symbolisuus

Politiikkatieteissä, joihin tiedotusoppikin yhdeltä laidaltaan kuuluu, on politiikan käsittäminen sekä sen tematisoiminen tutkimustyössä muuttunut mullistavalla tavalla sitten 70-luvun. Aiemmin politiikka ymmärrettiin ennen muuta taisteluksi konkreettisista eduista ja arvoista mieluiten tässä järjestyksessä, kun taas tätä nykyä politiikka nähdään ensi sijassa taisteluksi ihmismielistä symbolien avulla.

Tänä vuonna ilmestyneessä kirjassaan *Symbolinen modernissa politiikassa* (Jyväskylän yliopisto, Nykykulttuurin tutkimusyksikkö) politologi *Kyösti Pekonen* huomauttaa, että ”politiikan tutkiminen symbolin näkökulmasta merkitsee ’politiikan fenomenologisen kokemisen’ painottamista”. Näin hän tulee antaneeksi pientä välillistä taustatukea sille tulkinnalle, jonka joskus aiemmin olen tällä palstalla esittänyt: tiedotustutkimusta tätä nykyä kansallisesti ja kansainvälisesti hallitseva paradigma on fenomenologinen.

Ja hyvä niin. Fenomenologian antama käyttöarvolupaus on mahtava.

...

Mitä symboli on Pekoselle? Ei kai merkin synonyymi? Ei toki. Moinen samaistaminen olisi mutkien liikaa oikomista. Pekonen haluaa tehdä eron semioottisen yleensä ja symbolisen erityisesti välillä.

Symboli ei ole muun todellisuuden peilaamista, mutta se ei ole täysin muusta todellisuudesta riippumatonkaan ilmiö. Symbolissa on kysymys yksilön ja yhteiskunnan kohtaamisesta erityisellä tavalla, materiaalisen maailman kokemisena, kuten edellä oikeastaan jo kävikin ilmi.

Symboli eroaa metaforasta. *Umberto Ecoa* lainaten Pekonen toteaa, että metaforassa tuntematonta, uutta, epäselvää ja kaukaista arvioidaan tutusta käsin, kun taas symbolissa ei ole välttämätöntä palauttaa tuntematonta tuttuun. Symboli on symbolisessa representaatiosuhteessa osa kokonaisuutta, joka sisältää niin asian (esineen, objektin, referentin) kuin symbolisointiprosessin ja arvioijankin.

Toisaalta Pekonen ei pyri yksiselitteiseen ja aukottomaan symbolin käsitteen luonnehdintaan eikä määrittelyyn, jota hän ei pidä enempää mahdollisena kuin tarpeellisenakaan.

Tässä vain muutama maistiais pala Pekosesta. Ja vielä yksi: analysoimalla paria empiiristä esimerkkiä hän tulee myös siihen tulokseen, että suomalainen poliittinen kulttuuri on vielä esimodernissa vaiheessa. ”Moderni kokeiltavuutena, järjestyksen pakon epistemologian haastamisena ja uskona näiden mahdollistamaan uuteen kommunikatiiviseen tilantee-

seen, ei ole lähtenyt vielä kunnolla liikkeelle.”

Pekosen kirja on myös tiedotustutkijalle *must*, välttämätöntä lukemista. Kun näiden rivien lukijalta joku tiedustelee joko hän on tutustunut puheena olevaan opukseen, hän älköön vanhenevan jenkkiprofessorin tapaan vastatko:

— *I never read books, I only write them.*

•••

Mikään puu ei kuitenkaan kasva taivaaseen. Myös Pekosen kirjasta löytyy heikkouksia tai ainakin ongelmia.

Yksi on sen historiattomuus. Kirjoittaja ei juuri pohdi, mikä varsinaisesti edelsi modernia. Tosin hän kirjoittaa mm.: ”Tänä päivänä julkisuuden henkilöt ja poliitikot tunnetaan mielikuvien välityksellä.” Itse ’tunsin’ lapsena jo viitisenkymmentä vuotta sitten esim. *Carl Gustaf Mannerheimin*, tietenkin mielikuvien välityksellä; harvalla suomalaisella oli välitöntä kosketusta häneen. Missä siis ero nykypäivään? Siinäkö vain että — vanhalla kielellä sanottuna — yksilön ns. luokka-asema ja siihen usein liittynyt maailmankatsomus sanelivat ratkaisevan paljon enemmän kuin nyt, miten hän ja jopa hänen lapsensa suhtautuivat poliittisiin mielikuva-henkilöihin?

Toiseksi Pekonen liukuu liian kevyesti materiaalisen — sitä sanaa hän itsekin käyttää — ja symbolisen välisen primaarisuusongelman yli. Hän myöntää toki vaikka ohimennen, että yhteiskunnalliset rakenteet eivät suinkaan ole pelkkää kieltä, ja hän sanoutuu irti absoluuttisesta relativismista jonka mukaan kaikki todellisuusluomukset olisivat yhtä hyvin perusteltavissa. Mutta yliarvioiko hän silti symbolien merkitystä? Hän kirjoittaa mm.: ”Esimerkiksi näkökulmasta, jonka mukaan ihmiset aloittavat nimenomaan toimimalla, syömällä, hyödyntämällä objekteja, eivätkä olemalla teoreettisessa (kulttuurisessa, symbolisessa) suhteessa maailmaan, puuttuu ajatus siitä, että ihmiset aloittavat ihmisinä nimenomaan kokeilemalla maailmaa symbolien välityksellä.”

Väite on haavoittuva. Jokainen lapsen kehitystä läheltä seurannut ja siihen vaikuttanut tietää, että pienokaiselle maailman syötävyys on yhtä ehdoton välttämättömyys kuin sen symbolisuus ja ainakin psykoanalyysin mukaan ne vieläpä kytkeytyvät toisiinsa (äidin rinta materiana ja symbolina). Arvoeron tekeminen syötävyyden ja symbolisuuden välille tuntuu väkinäiseltä. Muodinnukainen se kyllä on.

Kolmanneksi Pekosen esimerkkien, Mauno Koivistoa sekä sosialidemokraattista puoluetta koskevien, anti jää köyhäksi. Herää jopa kysymys eivätkö taitavat journalistit ole saaneet mainituista ilmiöistä irti suunnitteen saman kuin Pekonen, mutta ilman symbolien teoriaa.

En kuitenkaan peruuta kantaani: Pekosen kirja on *must*.

•••

Samoja asioita joita Pekonen tutkii on miettinyt myös esim. journalisti *Tuomas Nevanlinna*. Haastattelussaan *Kansan Tahdossa* (16.5.91) hän näki tilanteen näin:

”Tuomas Nevanlinnan, 31, mielestä parlamentaarisesta politiikasta kilpailee kaksi selitystä. Postmodernisti väitetään, että politiikka on estetisoitunut, mielikuvallistunut, tullut itsetarkoitukselliseksi. Se on vailla sisältöä ja kelluu omassa liemessään.

Tätä vastassa on moralistis-sosiologinen realismi, joka väittää että politiikassa tehdään kaikesta huolimatta ihmisten elämään vaikuttavia päätöksiä.

— Kun sinipuna kaatui, väitettiin, että ihmiset joutuivat tuntemaan nahkoissaan sinipunahallituksen päätökset ja antoivat sille vaaleissa oman tuomionsa.

— Minusta kumpikaan väite ei pidä paikkaansa. Jos ”postmoderni” väite olisi totta, ei poliitikkojen kannattaisi panostaa muuhun kuin haastatteluihin ja mainoskampanjoihin.

— Mutta myöskään jälkimmäinen väite ei päde. Miten politiikka voisi artikuloitua ihmisille niin selkeästi, että jokainen tietäisi, mitä politiikassa ja politiikalla päivittäin tehdään.

— Ratkaisevaa on, ettei voida ratkaista, mistä on kysymys. Poliitikot tietävät tämän eivätkä koskaan jätä mitään yhden kortin varaan.”

En halua omilla kommentteillani sekoittaa Nevanlinnan ajatuskulkua, joka minusta on kaiken vakavan huomion arvoinen. Kolmas, postmodernismin ja ”moralistis-sosiologisen realismin” välille asettuva näkemys lupaa tuntuvasti enemmän kuin nuo ääri näkemykset.

•••

Sitten toiseen asiaan. Viileään ja tihkusateiseen Reykjavikiin kokoontui elokuun 11.-14. päivien väliseksi ajaksi 81 ruotsalaista, 48 norjalaista, 36 tanskalaista, 24 suomalaista ja 16 islantilaista tiedotustutkijaa, yhteensä siis 205. Uusi ennätys, niin kuin alamme kymmenenteen pohjoismaiseen konferenssiin hyvin luontuu.

Teemaksi oli sovittu *Makt och medier —tanke och eftertanke i dagens Europa*. Joskus tuntui siltä että aikaa pantiin enemmän Itä- kuin Pohjois-Euroopan tilanteeseen, mutta onhan sille perusteensa. Suhteellisen yleisen tulkinnan mukaan pohjoismaisessa tiedotustutkimuksessa on saavutettu tietynlainen konsensus: kukaan (?) ei haikaile ihannoivassa mielessä epäonnistuneen ”reaalisosialismin” joukkotiedotusjärjestelmää, mutta harva pitänee omaammekaan moitteettomana.

Konferenssin raportoi takuuvarmaan tapaansa *NORDICOM-Information*. Jo mainittuun konsensus-tulkintaan taas ovat tuoneet lisäksi teensa ne Neuvostoliiton ns. vanhoilliset, jotka muutama päivä konferenssin päätymisen jälkeen panivat vähäksi aikaa *Mihail Gorbatšovin* viralta. Siinä

oli ja on muutakin kuin 'vain' symbolista modernissa politiikassa.

•••

Lopuksi: lukijan käsissä on numero, johon on koottu melkoinen määrä tekstejä ympäristöjournalismista eri näkökulmista tarkasteltuna. Toimitus on halunnut antaa puheenvuoron niin käytännön toimittajille kuin tutkijoille toivoen, että heidän ajatuksensa jollakin tasolla kohtaisivat toisensa. Ehkäpä tätä jo sopisi kutsua teemanumeroksi?

Ilahduttavaa on ollut havaita, että kukaan jonka puoleen toimitus kääntyi pyyntöineen ei kieltäytynyt kirjoittamasta. Inhimillistä on että joillekulle sittemmin tuli este.

Numerossa oli tarkoitus arvioida myös Suomen Sanomalehtimiesten Liiton ympäristöjournalismijaoston julkaisema kirja. Sen ilmestyminen kuitenkin kirjojen normaaliin tapaan lykkääntyi, joten palaamme asiaan seuraavassa numerossa.

Ympäristöjournalismi kertonee jo käsitteenä, että maailma ei ole vain symbolinen vaan myös syötävä.

Pertti Hemánus